

Институт за новију историју Србије

Београд

Слика Јованке Броз у јавном простору

Успон и пад „прве другарице“ Југославије: Јованка Броз и српска јавност 1952–2013 / Ивана Пантелић – Београд: Службенигласник, 2018 – (Београд: Гласник) – 336 стр., 23 cm, – ISBN 978-86-519-2251-3

Књига историчарке и научне сараднице Института за савремену историју из Београда, Иване Пантелић, *Успон и пад „прве другарице“ Југославије: Јованка Броз и српска јавност 1952–2013.*, настала је на основу докторске дисертације коју је ауторка одбранила 2016. године на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета Универзитета у Београду. Нова књига Иване Пантелић представља прву систематску анализу начина на који се, пре свега, у српској, али и у југословенској јавности, конструисала и конституисала слика Јованке Броз, супруге Јосипа Броза Тита, јединог и доживотног председника социјалистичке Југославије, у периоду од 1952. године – када Јованка Броз, рођена Будисављевић, удајом за Тита улази у јавни простор – до њене смрти 2013. године.

Нова књига Иване Пантелић представља резултат ауторкиних интересовања за бројна питања која су отворена њеном првом монографијом, *Партизанке као грађанке – друштвена еманципација партизанки у Србији 1945–1953.* (2011). Као истраживачица, Ивана Пантелић остаје „верна“ проучавању историје рода, процесима еманципације жена у периоду постојања социјалистичке Југославије. С друге стране, она „улази“ у „минско“ поље сложене анализе постјугословенског и постсоцијалистичког, односно савременог српског друштва. Анализирајући како се јавност у Србији односила према Јованки Броз у периоду након распада Југославије, Ивана Пантелић даје посебно значајан допринос разумевању начина на који се, не само у српском друштву, већ и у свим постсоцијалистичким друштвима, градио однос према социјалистичком наслеђу и

неприкосновеним симболима социјалистичког периода. Ауторка указује на динамику деконструисања не само симбола, већ и „једине жељене“ односно „нежељене“ прошлости, чија се интерпретација, под различитим околностима, претварала у „жал за младошћу“ (југоносталгију), а чешће у непотребну релативизацију, банализацију и вулгаризацију. Као симбол прошлости и одраз савременог односа према истој, Јованка Броз није избегла ниједно од доминантних тумачења социјалистичког наслеђа. Ивана Пантелић показује до које мере је слика Јованке Броз у јавности представљала парадигму југословенске политике и друштва које је у периоду социјалистичке Југославије пролазило кроз веома различите фазе, али и парадигму распада и нестанка ове државе.

Да је слика Јованке Броз у јавности „надвисила“ и историјско памћење о Јованки Броз које се, на нашу велику жалост и историографија „радије“ сећа на основу слике него на основу систематских истраживања њене улоге у друштву и политици као супруге југословенског председника, говори чињеница да о Јованки Броз никад није написана биографија. Непостојање биографије Јованке Броз учинило је рад на тему *Јованка Броз и српска јавност 1952–2013*. Несвакидашњим изазовом, јер се ауторка упустила у систематску анализу начина на који је у временском периоду дужем од шездесет година креирана слика о супрузи неприкосновеног политичког ауторитета какав је био Јосип Броз Тито, а да се није могла ослонити на „званично“ памћење, које у свом фокусу има пре свега улогу Јованке Броз. Због свега наведеног, Ивана Пантелић је морала да базира своје истраживање не само на анализи садржаја текстова објављених у двадесет једном дневном листу, двадесет пет часописа и тридесет четири дела која припадају мемоарској грађи, већина увиду у архивску грађу која се чува у фондовима Архива Југославије и Музеја и сторије Југославије (сада Музеја Југославије).

Поред Предговора и Закључка, монографија *Успон и пад „прве другарице“ Југославије: Јованка Броз и српска јавност 1952–2013* састоји се из шест поглавља (Увод, Прва другарица, Званична улога, „Друг Тито и Јованка“, Година 1980, Однос јавности – опозиција и Јованка Броз). На самом крају књиге налази се Списак извора и литературе као и Регистар личних имена. У тексту који има 336 страна, Ивана Пантелић је покушала да деконструише и предочи друштвене и политичке механизме који су имали кључну улогу у процесу креирања слике о Јованки Броз, за коју ауторка каже да спада у „ретке историјске личности за које је однос јавности према њима био тако важан“. У основи,

Ивана Пантелић разликује два кључна периода у процесу формирања слике Јованке Броз у јавности. Један обухвата временски интервал од 1952. до 1980. године, односно од Јованкине удаје за Тита до Титове смрти. Други обухвата период од 1980. до Јованкине смрти 2013. године. Унутар сваког од ова два периода Ивана Пантелић уочава више мена кроз које пролази однос шире јавности према Јованки Броз. Позиционирање слике Јованке Броз у периоду од њене удаје за Тита па све до Титове смрти, колико год променљиво, било је у функцији дефинисања афирмативне слике о Титу. У периоду од Титове до Јованкине смрти – ради се о временском интервалу од тридесет три године који „памти“ период интензивне кризе југословенске федерације, распад Југославије, рат који је избио на простору бивше Југославије и формирање читавог низа изразито националних држава, владавину режима Слободана Милошевића у Србији, настанак али и слом тзв. „петookтобарске Србије” – слика о Јованки Броз неминовно је делила „судбину” слике о Титу, односно о Југославији. Последње запажање треба схватити условно, јер се, без обзира на све сличности, у суштини радило о три различите слике.

Монографија Иване Пантелић јединствена је публикација, јер пружа увид у механизме креирања јавне слике о Јованки Броз, која је пуних двадесет осам година била супруга централне фигуре југословенске историје у њеном социјалистичком периоду. Пропашћу социјализма и југословенске државе, слика Јованке Броз је поделила „судбину” свих до тада неприкосновених симбола Титове Југославије. Монографија Иване Пантелић посебно је драгоцен, јер указује на проблеме с којима се суочавало југословенско друштво у процесу еманципације и модернизације. Анализа односа јавности према „првој другарици” посебно је значајна за разумевање проблема представљања и репрезентовања жена у јавном простору у социјалистичкој Југославији, као што је значајна за разумевање идентичне проблематике у периоду репатријархализације српског друштва, који наступа са распадом Југославије и с редефинисањем Србије као националне државе.

Sanja Petrović Todosijević

Institute of Contemporary History

Belgrade

The Public Image of Jovanka Broz